

Ἑρήμην τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ ἈΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ. Ἡ γλῶσσα ἔφερε τὴν τάξιν εἰς τὸν κόσμον. Συνέδεσε τὰ πράγματα μεταξύ των, εὗρηκε τὰ βασικά των γνωρίσματα, παρέβλεψε δηλαδή τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιφανείας, ἐδικαίωσε τὴν ὄψιν διὰ τῆς οὐσίας καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐνιαίαν μορφήν του. Μετὰ τὴν γλῶσσαν τὰ πράγματα παρουσιάζονται, διὰ νὰ ἐπικυρώσουν τὴν ἐνότητά των καὶ νὰ δείξουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πέσουν θύματα τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ νὰ νομίσουν, ὅτι ἀντιλαμβάνονται διάφορα πράγματα καὶ συνεπῶς ὅτι δὲν ἔχουν σχέσιν μεταξύ των, ἐφ' ὅσον ἄλλα θὰ ἔβλεπεν ὁ μὲν καὶ ἄλλα ὁ ἄλλος. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γλῶσσα ὑπῆρξεν ἢ ἄρθρωσις τῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου, ἐσήμαινε διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ συγκρατηθοῦν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εὔρουν, ὅτι κατὰ βάθος ἐνώνει τὸν κόσμον καὶ ἐπομένως ὅσους σχετίζονται μὲ τὸν κόσμον, νὰ ὀρίσουν τὴν ιδέαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸ ἦθος τοῦ πνεύματος ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ γλῶσσα ὑπῆρξε μέχρις ὅτου ἀνέτειλεν ὁ σύγχρονος τεχνικὸς κόσμος ἢ ἐσωτερικὴ συνοχὴ τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ εἶναι. Σήμερον ὅμως τὸ ἀντικειμενικὸν καὶ τὸ ὑποκειμενικὸν εἶναι συναγωνίζονται εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ποικιλίας. Ἡ γλῶσσα δὲν ἀναφέρεται διὰ τοῦτο εἰς τὴν οὐσίαν καὶ παριστᾷ ὡς οὐσιῶδες, ὅ,τι διασπᾷ τὴν ἐνότητα τοῦ κόσμου. Ὅ,τιδήποτε ὑπάρχει, ἐπιχειρεῖ πρὸ παντὸς ἄλλου μὲ τὴν ὄψιν του ἢ μὲ τὴν γλῶσσαν νὰ κἀνῃ ἐπίδειξιν τῆς μοναδικῆς του παρουσίας. Ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ θρυμματίζεται καὶ τὰ θραύσματά του νὰ εὐρίσκονται εἰς ἐσωτερικὴν ἀντιδικίαν.

Ταυτοχρόνως διαλύεται ὁ ἱστορικὸς δεσμὸς τοῦ χρόνου καὶ τὰ γεγονότα δὲν ἀναγνωρίζουν προδρόμους. "Ὅ,τι ὑπάρχει, τάσσεται ἐναντίον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν. Ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ παρελθόντος ὄχι μόνον δὲν χρειάζεται διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ στρέφεται κατὰ τῶν βιολογικῶν τῆς προϋποθέσεων. Ὁ σύγχρονος κόσμος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν παλαιῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν νέων πραγμάτων. Ἀλλοτε, ὅ,τι δὲν εἶχε παρελθόν, συνέπιπτε πρὸς τὸ ἀνώμαλον καὶ τὸ ἀπρεπές, παρουσιάζετο ὡς κίνδυνος τοῦ ἰσχύοντος, εἶχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀρνητικὴν σημασίαν. Εἰς τὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς τὸ νέον εἶναι ἡ βᾶσις ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς. "Ὅ,τι ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φοράν, ταυτίζεται πρὸς τὸ καλύτερον καὶ τὸ καλύτερον διεκδικεῖ τὴν θέσιν του ὡς ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ ἱστορία τάσσεται ὑπὲρ τοῦ νεωτερισμοῦ, δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς. Ἡ διάθεσις αὕτη δὲν εἶναι αἰσθητικῆς φύσεως οὔτε ἀνήκει ἀπλῶς εἰς μίαν κοσμοθεωρίαν, ἀλλ' ἐγένεν ὁ ὅρος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Σχετικῶς πρὸς μίαν ἐπιχειρηματικὴν συνεργασίαν τῶν ἐταιριῶν Peugeot καὶ Citroën παρετήρησε πρὸ μηνῶν ὁ ἐκφωνητὴς τῶν εἰδήσεων τοῦ Ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τῶν Παρισίων, ὅτι «ὄλα, ὡς γνωστόν, εἶναι ἐν τάξει, ὅταν τὸ αὐτοκίνητον πηγαίνει καλῶς». Διὰ νὰ ὑπάρξῃ οἰκονομικὴ εὐεξία εἰς τὴν Γαλλίαν, οἱ Γάλλοι τούλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἄλλοῦ ἐπικρατεῖ ἰσχυρὸς συναγωνισμὸς, πρέπει ν' ἀγοράζουσιν αὐτοκίνητα. "Ἄν ὅσοι ἔχουν αὐτὴν τὴν δυνατότητα, τὴν ἔχουν ἐκπληρώσει, ἀπειλεῖται εἰς τὸ κράτος ἀπεργία τοῦ ἐνὸς ἐπαγγελματικοῦ κλάδου μετὰ τὸν ἄλλον, ἐφ' ὅσον, ἀφοῦ παρέλθει ὠρισμένος χρόνος, δὲν σχηματίσουν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ αὐτοκίνητόν των εἶναι ἀπρηχαιωμένον. Μὲ ἄλλους λόγους ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐγκαταλείπη, ὅ,τι ἀπέκτησε, διὰ νὰ ἔχη, ὅ,τι τοῦ προσφέρεται. "Ὅ,τι τοῦ προσφέρεται, ἐὰν εἶναι τελικῶς ἀδύνατον νὰ βελτιώνεται συνεχῶς, πρέπει νὰ δικαιολογῆ τὴν προσφορὰν του τούλάχιστον διὰ τῆς ἐξωτερικῆς του ὄψεως. Τὰ πράγματα λοιπὸν τάσσονται, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἐπιφάνειάν των μόνον, ἐναντίον τῶν προκατόχων των. Μαζί των ὅμως τάσσεται ἐναντίον τοῦ παρελθόντος ὀλοκλήρος ἢ κοινωνικῆς ζωῆς. "Ὅ,τι ὑπῆρξε, δὲν εἶναι μόνον ἄχρηστον διὰ τὸν κάτοχόν του, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐπικίνδυνον, ἐφ' ὅσον δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ στραφῇ

πρὸς τὸ νέον, τὴν προϋπόθεσιν τῆς ζωῆς του. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν σήμερον ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἐκ τῶν νέων καὶ διὰ τὰ νέα, τὸ παρὸν εἶναι ὁ ἀντίπαλος τοῦ παρελθόντος, ἡ ἐπικαιρότης, ἡ διαγραφή τῆς παραδόσεως, ἡ ἱστορία, ὅ,τι ἀρνείται τὴν ἱστορίαν.

ΜΕ ΛΥΧΝΟΝ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΝ.
 Εἰς τοὺς τρόπους παρουσιάσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον, εἰς τοὺς δύο γενικοὺς τομεῖς τῶν σχέσεων ἀνθρώπου καὶ πραγματικότητος, κατακερματίζεται σήμερον τὸ εἶναι. Ἐὰν καὶ οἱ ἄνθρωποι μεταξύ των δὲν ἀνέχονται κανενὸς εἴδους ἐσωτερικὴν δέσμευσιν καὶ συγχρόνως παραδλέπουν, ὅ,τι εἶχε συγκινήσει τοὺς προγόνους των, διὰ νὰ δοθοῦν ἀπερίσπαστοι εἰς τὰ αἰτήματα τῆς ἐκάστοτε στιγμῆς, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐντελῶς φυσικόν. Ἐντελῶς φυσικὸν εἶναι καὶ ἡ γλῶσσα νὰ ἐγκαινιάζη μίαν νέαν ἱστορικὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ διαστείλῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ἐπιδείξιμα γνωρίσματά των, νὰ ὑψώνη ἀόρατα, ἀλλ' ἀνυπέρβλητα τειχώματα μεταξύ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν γενεῶν, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ὅσους ἀπευθύνεται νὰ καταστρέφουν καὶ νὰ μὴ δημιουργοῦν ἐσωτερικοὺς δεσμούς, νὰ εἶναι ἐντελῶς μόνοι εἰς τὸν κόσμον καὶ χωρὶς συντρόφους εἰς τὴν ἱστορίαν. "Ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ὄροι, μὲ τοὺς ὁποίους τὸ πνεῦμα ἐθεμελίωσεν ἄλλοτε τὸν κόσμον καὶ καθώρισε τὴν σχέσιν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὄροι τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν προϋποθέσεων τῆς ζωῆς, σήμερον ἱστορικῶς ἀναθεωροῦνται.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ γλῶσσα ἐγκαταλείπει τὴν ἱστορικὴν τῆς διάστασιν καὶ δημιουργεῖ τὸν ἱστορικῶς ἀπροϋπόθετον ἄνθρωπον τῶν ἐξωτερικῶν παρορμήσεων. Συμβάλλει κατὰ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν προϊστορικὴν του ἐποχὴν, εἰς τὸ κράτος τῶν ἀνεξηγήτων καὶ τῶν ἀνεξελέγκτων καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν τῆς ἱστορικῆς μνήμης. "Ὅπως τὸν εἶχεν ὀδηγήσει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἑνός, τὸν χειραγωγεῖ καὶ πάλιν εἰς τὴν πολλότητα. "Ὅπως τὸν εἶχεν ἀπομακρύνει ἐκ τῆς ἐπιφανείας, διὰ νὰ τὸν στρέψῃ πρὸς τὸ βάθος, εἰς ὅ,τι ἐλέγχει τὸ φαίνεσθαι, εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἰδικῆς του ὑπάρξεως, τὸν ὀδηγεῖ ἀναδρομικῶς πρὸς τὰ ἔξω, τὸν κάνει νὰ θέλῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸν κόσμον, ὅπως ἐκεῖνος τοῦ παρουσιάζεται, τὸν θέλει καὶ τὸν γνωρίζει, νὰ εἶναι παρὼν ἐντὸς τῶν παρόντων χωρὶς ἀξιώματα ζωῆς καὶ κατεύθυνσιν συμπεριφορᾶς, πατρικὴν κηδεμονίαν καὶ εὐθύνην διὰ τὸ μέλλον. Ἡ σημερινὴ γλῶσσα ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ παρατηρῇ, νὰ δέχεται ἢ ν' ἀποφεύγῃ, ὅ,τι δηλώνει ἀπροσδοκῆτως τὴν παρουσίαν του καὶ εἰς τὴν παρατήρησιν, τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν ἐπιφυλακτικότητα αὐτὴν νὰ μὴ χρειάζεται τὴν μνήμην του οὔτε νὰ ἔχῃ τὴν ἰκανότητα νὰ συνθέσῃ τὸν κόσμον καὶ τὸν χρόνον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ γλῶσσα φωτίζει τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν προϊστορίαν.

Ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζουν νὰ εἶναι καὶ πάλιν μόνον ἐξωτερικὰ σχήματα, ἄνθρωποι καὶ πράγματα νὰ ἔχουν συμβατικούς δεσμούς καὶ νὰ μὴ συνδέωνται εἰς τὴν οὐσίαν των, ἀλλ' εἰς ὅ,τι εἴτε τὴν καλύπτει εἴτε τὴν ἀντικαθιστᾷ. Ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ σχετίζωνται ἐξωτερικῶς πρὸς τὰ πράγματα, προσαρμόζονται εἰς τὸ θέλημα τῶν πραγμάτων. Καὶ πάλιν γίνονται τὰ πράγματα αὐτεξούσια, διοικηταὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, μεγαλοπρεπῆ ὄντα, τὰ ὁποῖα καταδέχονται μόνον ὅσους ὑποτάσσονται εἰς τὰ νεύματά των. Ἡ πολυθεΐα παρουσιάζεται διὰ δευτέραν φοράν εἰς τὸν κόσμον, τὴν φοράν αὐτὴν ὡς κατακλείς τῆς ἱστορίας.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΧΡΗΣΙΝ. Τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων πνευμάτων κατέχουν σήμερον τὰ μηχανήματα. Βεβαίως τὰ μηχανήματα κατασκευάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν συμβίωσίν του ὅμως πρὸς ὅ,τι κατασκευάζει, ὁ ἄνθρωπος ἀντιστρέφει τὴν σχέσιν αὐτῆς τῆς ὁμοιότητος. Τὰ μηχανήματα εἶναι ταυτοχρόνως ὁμοιώματα καὶ πρότυπα τοῦ ἀνθρώπου. Μάλιστα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι τὰ μηχανήματα τῆς ἐποχῆς μας ἔχουν μὲν ἀνθρωπίνην καταγωγήν, δὲν ἀντιγράφουν ὅμως τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ ἐκεῖνος δὲν ἔχει μηχανικὴν καταγωγήν, ἀλλ' ἀντιγράφει τὰ μηχανήματα. Ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει ν' ἀδιαφορῆ διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸ βάθος τοῦ κόσμου καὶ τὸ νόημα τῆς πράξεώς του, διὰ νὰ μιμηθῆ μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν πιστότητα, ὅ,τι κατασκευάζει. Καὶ ὅπως τὰ κατασκευάσματά του, διὰ νὰ ἔχουν ἀπόδοσιν, χρειάζονται νὰ καταναλώσουν ὠρισμένα τμήματα τοῦ κόσμου, καταναλίσκει καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁλόκληρον τὸν κόσμον, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπόδοσίν του. Ἐνῶ ὅμως τὸ μηχανήμα καταναλίσκει, διὰ ν' ἀποδίδῃ, ὁ ἄνθρωπος ἀποδίδει, διὰ νὰ καταναλίσκῃ. Οὐσιαστικῶς δηλαδή ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία ἀντεστραμμένη μηχανή. Καὶ αὐτὴ καὶ ἐκεῖνος ἐργάζονται ἀναλόγως, δὲν θέτουν δηλαδή οἱ ἴδιοι τὰ προβλήματά των, δὲν παραλλάσσουν τὸ ἔργον των καὶ δὲν εὐθύνονται δι' ὅ,τι ἐκτελοῦν. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, ἐνῶ ἡ μηχανή χρειάζεται, διὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ ἔργον της, τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος τὴν τροφοδοτεῖ, ὁ ἄνθρωπος ἐπαναλαμβάνει τὴν πράξιν του, διὰ νὰ τὸν τροφοδοτῆ ἡ μηχανή.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται, διὰ νὰ γίνῃ ὁ κόσμος καταναλώσιμον προϊόν. Ἐὰν ὁ κόσμος ἔχῃ καὶ ἄλλην σημασίαν, πλὴν τοῦ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ καταναλωθῆ, παύει νὰ κινή τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ γλῶσσα λοιπὸν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κόσμου, προκειμένου νὰ ρυθμίσῃ τὴν κατανάλωσιν. Τὸ πρᾶγμα ἔχει παγκοσμίαν σημασίαν, διότι σημαίνει, ὅτι ὁ κόσμος χάνει τὸ νόημά του. Βεβαίως ἡ γλῶσσα ἐξακολουθεῖ νὰ μεσιτεύῃ τὸ

νόημα του κόσμου άλλων καιρών, αλλά τὸ νόημα αὐτὸ γίνεται ἀναξιόπιστον. Ὁρισμένοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ βλέπουν τὸν κόσμον, ὅπως τὸν ἔβλεπαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ μάθουν, τί ἄλλο σημαίνει, ἐκτὸς τοῦ ὅτι χρησιμεύει, ἐκεῖνοι δηλαδή, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποιοῦν τὸν κόσμον, διὰ νὰ μάθουν τὴν σημασίαν του. Ἡ σχέση αὐτὴ σήμερον ἔχει ἀντιστραφῆ. Οἱ ἄνθρωποι ἐρμηνεύουν τὸν κόσμον, μόνον ἐφ' ὅσον ἡ ἐρμηνεία του αὐξάνει τὴν χρησιμότητά του. Ἐὰν κάποτε ἡ χρησιμότης τοῦ κόσμου ἦτο προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐννοιάν του, εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ ἐννοία δικαιολογεῖται διὰ τῆς χρησιμότητος, δηλαδή ὑπηρετεῖ τὴν χρῆσιν, ἐρμηνεύει τὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον τὸν θέτει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πράξεως, ὄχι διὰ νὰ θέσῃ τὴν πράξιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐρμηνείας.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, ΟΤΙ ΕΧΕΙ ΦΥΛΑΚΙΣΘΗ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΟΗΣΙΑΣ. Ἡ ἱστορία τοῦ πνεύματος ἐβασίσθη ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ κόσμου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ δικαίωσις τῆς πράξεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐσωτερικὴν μορφήν τοῦ κόσμου, διὰ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του ἐντὸς του καὶ ἐπομένως διὰ τὸ πῶς θὰ δικαιολογηθῇ ἡ πράξις του. Ὁ ἄνθρωπος πράττει, ἀλλ' ἡ πράξις του, πλὴν τοῦ ὅτι ἔχει τεχνικὴν σκοπιμότητα, ὅταν δὲν γίνεται κατ' ἀνάγκην, δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλην δικαιολογίαν. Ὅσον ὅμως ὀλιγώτερον δικαιολογεῖ τὴν πράξιν του, τόσο περισσότερο χάνει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἔλεγχόν της. Διὰ τοῦτο σήμερον ἡ πράξις αὐξάνεται καὶ ἔχει πάντοτε μίαν καὶ μόνην σημασίαν: τὴν μετατροπὴν τοῦ κόσμου εἰς καταναλώσιμον προϊόν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν κατανόλωσιν του ἀφ' ἑτέρου. Ὅσον ἡ σημασία τοῦ κόσμου περιορίζεται εἰς τὸν τρόπον τῆς καταναλώσεώς του, ὑποψιάζεται ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἔχει κλεισθῆ ἐντὸς τῆς ἀνοησίας. Διὰ νὰ κατασιγάσῃ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν φόβον, ἐντείνει τὴν κατανάλωσιν. Μεταξὺ τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς ἀνοησίας τοῦ κόσμου, ἔχει τοποθετηθῆ ὅλη ἡ κίνησις τῆς ἐποχῆς μας. Ὅσον περισσότερο ὁ κόσμος χάνει τὸ νόημά του, τόσο περισσότερο φοβεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἡ ὑπαρξίς του δὲν ἔχει οὔτε ἀξίαν οὔτε νόημα καὶ διὰ τοῦτο παραδίδεται εἰς τὰ εἶδη τῶν πράξεων ἐντεῦθεν τῶν ἐρωτημάτων, τί εἶναι καὶ τί θέλει εἰς τὸν κόσμον.

Πράξεις χωρὶς νὰ χρειάζωνται τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου καὶ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἑνὸς ἀτομικοῦ προορισμοῦ, εἰς τὴν δικαιολογίαν τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον, πράξεις χωρὶς μεταφυσικὴν διάστασιν καὶ χωρὶς ἀναφορὰν εἰς τὸν συγκεκριμένον ἄνθρωπον, εἶναι δυνατότητες τῆς τεχνικῆς. Ὅσον ἀσχολεῖται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἔργα, τὰ ὅποια τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ καταναλίσκῃ τὸν κόσμον, χωρὶς νὰ τὸν βοηθοῦν νὰ συλλάβῃ τὴν ὑπαρξίν του ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ ὅσον μὲ τὴν καθαρῶς τεχνικὴν πράξιν ὁ φόβος τοῦ

άνθρώπου, ὅτι ἡ ζωὴ του δὲν ἔχει σκοπόν, ἀνομολόγητος φόβος καὶ διὰ τοῦτο ἀνεξέλεγκτος ἐντὸς του αὐξάνει, τόσον περισσότερο ἀποφεύγει ὁ ἄνθρωπος, ὅ,τι θὰ τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ ἐρωτήσῃ, διὰ ποῖον λόγον ὑπάρχει, νὰ παρατηρήσῃ τὴν ζωὴν του ἐκ τῶν ἔσω καὶ νὰ τοποθετήσῃ αὐτὸ τὸ ἔσω εἰς τὴν περιοχὴν τῆς προσωπικῆς του εὐθύνης. Καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τοῦ φόβου ἀναπτύσσει διὰ τοῦτο ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος μηχανισμοὺς ἀσφαλείας καὶ ἀπομακρύνει μὲ τὴν θέλησίν του ἐκ τοῦ προσωπικοῦ του χώρου ὅλα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸν κάνουν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ συναντήσῃ τὸ νόημα τοῦ κόσμου. Ἀναθέτει λοιπὸν τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν δυσκολιῶν του εἰς τεχνικὰ σώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν ἰσχύει ὡς πρόσωπον, ἀλλ' εἶναι μονὰς ἐνὸς ὠρισμένου ποσοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑψώνει τειχώματα εἰς ὅλα τὰ ἀνοίγματα τῆς ζωῆς πρὸς τὸ βάθος τοῦ εἶναι.

Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν σκιὰν τῆς δικαιολογίας διὰ τὴν ὑπαρξίν του συστηματοποιεῖ τὴν κατανάλωσιν τοῦ κόσμου καὶ ταυτοχρόνως ἀπαλλάσσεται ἐκ τῶν ἀτομικῶν του προβλημάτων, ὥστε νὰ πρέπει νὰ ἐφαρμόζῃ, ὅ,τι ἐπιβάλλεται γενικῶς, χωρὶς νὰ εἶναι αὐτὸς ὑπαίτιος διὰ τὴν πρᾶξιν του, εἶναι ἡ βιολογικὴ βάση τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ παραβλέπῃ ἐπίτηδες τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ζῆ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τοῦ φόβου του, ὅτι ὁ κόσμος καὶ ἡ ζωὴ του εἶναι τυχαῖα γεγονότα. Ἡ γλῶσσα ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ζῆ ἐπειδὴ φοβεῖται, ὅτι ὑπάρχει χωρὶς λόγον, εἶναι τὰ προλεγόμενα τῆς ἀνοησίας.

ΔΡΟΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Ὁ τεχνικὸς ἄνθρωπος ἀσφαλίζεται σήμερον καὶ χωρὶς νὰ ἔχη τὴν διάθεσιν, διότι ἡ ἀσφάλειά του ἐνδιαφέρει τὴν κοινότητα περισσότερο κάθε ἄλλης φορᾶς, ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία του ἀναφέρεται σχεδὸν πάντοτε εἰς τοὺς ἄλλους. Ἀσφαλίζεται ἐπίσης, διότι ἔχει τὴν οικονομικὴν εὐχέρειαν καὶ κυρίως διότι ἡ σημερινὴ ζωὴ τὸν ἐκθέτει καθημερινῶς εἰς κινδύνους ἐντελῶς ἀγνώστους εἰς ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν. Ὁ βασικὸς ὅμως λόγος τῆς τάσεώς του νὰ ἐξασφαλισθῆ ἐναντίον ὅλων τῶν κρισίμων καταστάσεων εἶναι ἡ ἔλλειψις τῆς ἐμπιστοσύνης ἀφ' ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἄνθρωπον καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν του ἀντίστασιν.

Ἡ συντριβὴ τῶν προσωπικῶν δεσμῶν τοῦ τεχνικοῦ ἀνθρώπου, ἀποτέλεσμα τῆς τάσεώς του νὰ περιφρουρήσῃ τὸν ἰδιωτικόν του χώρον καὶ νὰ γευθῆ ἐκεῖ τὴν τεχνικὴν προσφοράν, ἡ ἀβεβαιότης του ὅτι ὁ ἄλλος ἄνθρωπος θὰ τοῦ συμπαρασταθῆ, ὅταν τὸ ἀπαιτήσῃ ἡ ἀνάγκη, ἐπέκτασις τῆς ἐπιγνώσεως ὅτι καὶ ἐκεῖνος δὲν θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ βοηθήσῃ κανένα εἰς ἀνάλογον περίστασιν, ἰδίως ὅμως ἡ διαίσθησις ὅτι, ἐὰν συναντήσῃ καταστάσεις, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει εἰς τὴν ζωὴν του τὴν παραμικρὰν πείραν, δὲν θ' ἀντεπεξέλθῃ καὶ ἀντιθέτως θὰ ὑποχρεωθῆ νὰ διακρίνῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολὺν και-

ρὸν ἔχει παύσει νὰ ὑπολογίζη, τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἴδρυσιν συστημάτων ἀσφαλείας ἐναντίον ὄλων τῶν ὀριακῶν γεγονότων τῆς ζωῆς καὶ σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται τοῦ ἀφαιρεῖ ἐκείνην τὴν ἀντίστασιν, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖ τὸν ὄριμον ἄνθρωπον καὶ τοῦ προσφέρει τὸ προσωπικόν του περιεχόμενον. Ἡ ἴδια τάσις νὰ μὴ πρέπει ἐκεῖνος ν' ἀποφασίσῃ εἰς τὰ κρίσιμα γεγονότα τῆς ὑπάρξεώς του, ἀλλὰ νὰ ἔχη πάντοτε μίαν ἔτοιμον λύσιν, τὸν ὠθεῖ νὰ ζητῇ προγράμματα, νὰ παραδέχεται ὡς σκόπιμον, ὅ,τι θέλουν οἱ περισσότεροι καὶ νὰ ἐγκαταλείπη ὅλα τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καταναλωτικὴν σημασίαν ἀνοικτὰ ἐκ φόβου, μήπως προκύψῃ μία ἀπρόβλεπτος κατάστασις καὶ χρειασθῇ ν' ἀναλάβῃ ἐκεῖνος τὴν εὐθύνην τῆς πράξεώς του.

Ἐξαφανίζεται λοιπὸν ἡ ἐλευθερία, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν δεσμευομένων καὶ τὴν τοποθέτησίν της εἰς τὴν κορυφὴν ὄλων τῶν πολιτικῶν συστημάτων, ἐξ ἐσωτερικῆς πεποιθήσεως. Ἐλευθερία καὶ τεχνικὴ συνείδησις εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς δύο πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐσωτερικῶς ἀποκλείονται. Σκοπὸς τῶν τεχνικῶν διαρρυθμίσεων εἶναι νὰ ἐξουδετερωθῇ ὁ ἀστάθμητος παράγων, δηλαδὴ ἡ προσωπικὴ ἀπόφασις· ἐλευθερία εἶναι ὅμως ἡ ἄρθρωσις τῆς προσωπικῆς ἀποφάσεως. Ὅσοι σήμερον προσπαθοῦν ν' ἀποφύγουν τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην καὶ ἀναγκάζονται νὰ μὴ σχετίζωνται ἀμέσως μὲ τὰ προβλήματά των, διὰ νὰ ἐφαρμόζουν εἴτε ὅ,τι ὀρίζουν τὰ μηχανήματα εἴτε ὅ,τι προβλέπουν οἱ ἀνώνυμοι κοινωνικοὶ ὀργανισμοί, ψηφίζουν ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας.

Μὲ τὴν ἴδιαν ψῆφον δίδουν ὅμως τὴν συγκατάθεσίν των νὰ μὴ χρειάζεται νὰ ἐρωτηθοῦν καὶ νὰ ἔχουν τὸν λόγον ὄχι μόνον ὅταν συμβοῦν τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα δοκιμάζουν τὸν ἄνθρωπον εἰς ὅ,τι ἔχει βαθύτερον, ἀλλὰ καὶ ὅταν πρόκειται διὰ τὰ γενικώτερα προβλήματα τῆς ἀγωγῆς, τῆς πολιτικῆς, τῆς τέχνης καὶ τῆς θρησκείας. Μὲ τὴν ἀνάθεσιν καὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν εἰς τοὺς τεχνικῶς ὑπευθύνους ἀποδεσμεύεται τελείως ἡ ὁδὸς τῆς καταναλώσεως ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἐμποδίων, ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἀντιμέτωπος τῶν πραγμάτων, μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων θὰ κερδίσῃ τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν καὶ συγχρόνως θὰ λησμονήσῃ τοὺς φόβους του, κυρίως ὅμως θὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν κίνδυνον νὰ ἐσωτερικευθῇ, νὰ προσκρούσῃ εἰς προβλήματα, τὰ ὁποῖα τεχνικῶς δὲν λύνονται, ἀλλὰ μόνον ἀποσιωποῦνται.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν καταναλωσίμων προϊόντων εἶναι ὅτι προσφέρονται εἰς τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ τὸν προβληματίζουν. Εἶναι ἡ δικαιολογημένη ὑπερηφάνεια τῆς τεχνικῆς νὰ λύνη ἐκείνη τὴν δυσκολίαν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἰδιοποιητῆται ἀπλῶς τὰ ἐπακόλουθα. Μὲ μίαν μηδαμινὴν κίνησιν ἐξαφανίζεται ὁ πονοκέφαλος, φωτίζονται τὰ διαμερίσματα, συνδέονται οἱ ἀπόντες, ἐκμηδενίζονται οἱ ἀντίπαλοι, παρουσιάζει ὁ κόσμος ἀπεικονίσεις τῆς ὄψεώς του. Χάριν τῶν τεχνικῶν λύσεων παύει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀντίστασιν τῆς ζωῆς, γίνεται κατὰ κάποιον τρόπον αἰθέριος, μετακινεῖται χωρὶς

νὰ ἐγγίξη τὸ ἔδαφος, ἐποπτεύει τὰ πάντα χωρὶς νὰ μετακινήται καὶ τελικῶς ὑπάρχει, ὡς ἔάν δὲν ὑπῆρχε, ἀναπληρώνει τὴν ἐσωτερικὴν του ἔντασιν μὲ τὴν ἐξωτερικὴν του κίνησιν καὶ ἐνῶ ἔχει, ὅ,τι κανεὶς ἐκ τῶν προγόνων του δὲν εἶχεν ὄνειρευθῆ, νομίζει ὅτι τοῦ λείπουν τὰ σπουδαιότερα, χωρὶς ὅμως νὰ χρειάζεται νὰ τὰ ζητήσῃ, ἀλλὰ νὰ πρέπει ἀπλῶς νὰ τὰ προμηθευθῆ μὲ τὸ ἀντίτιμον τοῦ κόπου του, ἀφοῦ προηγουμένως λάβει τὰ μέτρα του νὰ μὴ τὸν ἐμποδίσουν οἱ ἄλλοι καὶ ἰδίως μὴ τυχὸν τὸν ἀπασχολήσουν αἰτήματα τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα δὲν μεταβιβάζονται, διὰ τὰ ὁποῖα δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει δυνατότης τεχνικῆς διευθετήσεως.

ΛΟΓΟΙ ΧΩΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΑΝΑΦΟΡΑΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗΝ ΣΗΜΑΣΙΑΝ. Μὲ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν κατανάλωσιν, τὴν σχέσιν του μόνον πρὸς ἐκεῖνα τὰ τμήματα καὶ τὰ γεγονότα τοῦ συγχρόνου κόσμου, τὰ ὁποῖα δὲν τοῦ προβάλλουν ἀντίστασιν, ἐγκαταλείπει ὁ ἄνθρωπος, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν κόσμον τῆς φύσεως καὶ τὸν κόσμον τῆς ἱστορίας, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν σήμερον εἰς κοινωνικὴν δυσμένειαν καὶ χάνουν τὸ περιεχόμενόν των, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς ἐσωτερικοὺς χώρους τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας. "Ὅπως τὰ ὀνόματα τῶν φυσικῶν πραγμάτων γίνονται ἀπλᾶ καλύμματα χωρὶς ἐμπειρικὴν βάσιν, τὰ τεχνικὰ σύμβολα χαρακτηρίζουν μίαν ἐπιφάνειαν, πίσω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἡ πείρα δὲν ἔχει θέσιν καὶ τὰ ἱστορικὰ μεγέθη παύουν νὰ ἔχουν λειτουργικὴν σημασίαν διὰ τὴν σημερινὴν ζωὴν, ἀπονεκρῶνεται καὶ ἡ ζωὴ τῶν λέξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Τὰ βιώματα τοῦ ψυχικοῦ, τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου διατηροῦν εἰσέτι τὰ ὀνόματά των, ὥστε νὰ γίνεται ἀκόμη λόγος περὶ «εὐτυχίας», «τύψεως», «ἀποφάσεως», «πόνου», «μετανοίας», «ἀγάπης», «ἠθικῆς», «εὐθύτητος», «συνεπειίας» ἢ «θυσίας», ἀλλὰ συνεχῶς ὀλιγώτεροι γνωρίζουν, περὶ τίνος πρόκειται καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι ἐγγυῶνται μὲ τὴν προσωπικὴν των ὑπαρξιν δι' ὅ,τι προφέρουν. "Ὅταν ὀμιλῆ, δὲν ἀναζητεῖ ὁ τεχνικὸς ἄνθρωπος τὴν ἐγγύησιν τῶν λόγων του εἰς τὸ παρελθόν του, ἀλλὰ συνδέει τὰ εἶδη τῶν γενικῶν πληροφοριῶν, ὡς ἔάν ἀνεφέροντο μόνον εἰς ἐκεῖνον καὶ σχολιάζει τὰ θέματα, μέχρις ὅτου χαθοῦν ἐκ τῆς δημοσιότητος.

Οἱ λόγοι τῆς ἐποχῆς μας δὲν ἔχουν προσωπικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀριθμούς, μὲ τοὺς ὁποῖους οἱ ἄνθρωποι συμβολίζουν πράγματα καὶ συμβάντα, χωρὶς ν' ἀναφέρονται εἰς τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἔκτασίν των, ὅποτε δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν φύσιν των, ἔάν μετατραπῆ ὁ σχηματισμὸς τῆς ποσοτικῆς τῆς διατυπώσεως. "Ὅπως ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔχει παρελθόν καὶ δὲν χαρακτηρίζει τὴν ποιότητα τῶν ἀντικειμένων, ὥστε ἐντός του νὰ χωροῦν τὰ φαινομενικῶς ἀνόμοια ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ποιοῦ των, κινδυνεύει καὶ ὁ λόγος νὰ χάσῃ τὴν ἱστορικὴν του ἐγγύησιν καὶ τὴν βιογραφικὴν του ἀξίαν, ὥστε ἀναλόγως τῆς περιστάσεως

να χωροῦν ἐντός του τὰ πάντα, να ἐξομοιώνωνται τὰ ἀντίθετα, ἐφ' ὅσον ἡ διαφορά των ἔχει χαθῆ, ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἐλευθερία να ἐμφανίζεται ὡς πραγματικότης καὶ ὡς ιδεῶδες τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνατολικῶν συνασπισμῶν ταυτοχρόνως ἢ να εἶναι ὁ σκοπὸς ὧσων τὴν καταστρέφουν με ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐξασφαλίσεων ἢ να διατυπῶνῃ, ὅ,τι ἄλλοι θεωροῦν ὡς καταδυναστευσιν καὶ να προσαρμόζεται εἰς ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ συμφέροντα.

Ὁ λόγος ἀρχίζει να ἐκφράζεται ἀνεξαρτήτως τῆς ἱστορικῆς του σημασίας, ν' ἀποκόπτεται καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως καὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὸν μεταχειρίζονται, εἰς τρόπον ὥστε να γενικεύῃ τὴν ἀρμοδιότητά του, να χαρακτηρίσῃ ὅ,τιδῆποτε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἐφ' ὅσον οὕτως ἢ ἄλλως ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνεύθυνον πράξιν. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἐπὶ παραδείγματι, διατὶ οἱ ἄνθρωποι δικαιολογοῦν εἰς τὴν ἐποχὴν μας με τὴν εὐκολίαν τὴν στάσιν των ἄλλοτε κατὰ τὸν ἕνα καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον, ὥστε πάντοτε ν' ἀποφεύγουν τὴν σύγκρουσιν καὶ να πράττουν χωρὶς ἐσωτερικὸν ἔλεγχον καὶ χωρὶς να ἐνθυμοῦνται, τί πράττουν. Ἡ ἀνακολουθία εἰς τὴν δικαιολογίαν τῆς πράξεως εἶναι τρόπος συγκαλύψεως, συγχρόνως ὁμως ἡ παρουσίας τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πράξις συντελεῖται χωρὶς λόγον, ἐπειδὴ μόνον ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄνθρωπον να μὴ συναντήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ τὸν συγκρατεῖ εἰς τὴν λήθην τοῦ ἀνθρώπου.

ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΜΑΣ. Χωρὶς ἱστορικὴν καὶ βιογραφικὴν ἀναφορὰν οἱ λόγοι κυκλοφοροῦν ὡς τμήματα λήθης. Ἀποκτοῦν αἰφνιδίως ἕνα ὠρισμένον σχηματισμὸν ἐκτὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπευθύνονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ να συγκρατήσουν τοὺς λόγους, ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν ἐνθυμοῦνται τὸν ἑαυτὸν των, οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐπαναλαμβάνουν κάποτε συνεχῶς, ἰδρύουν μάλιστα εἰδικὰς ὀργανώσεις διὰ τὴν ἐπανάληψιν, συνήθως σχηματίζουν προσωπικοὺς συνειρμούς, εὐρίσκουν τὴν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς ὅ,τι ἔτυχε να πληροφορηθοῦν μίαν ἄλλην φορὰν καὶ βασίζονται ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν αὐτὴν τὴν νέαν πληροφορίαν. Ὅπου ὁμως ὁ ἄνθρωπος δὲν σηκώνει με τοὺς ἰδικούς του ὤμους τὸ βάρος τῶν λόγων του, συμβαίνει κάποτε ὁ ποταμὸς τῆς λήθης να παρασύρῃ τὴν ἐπιμελῆ κατασκευὴν καὶ ν' ἀφήνῃ τὸν ἄνθρωπον χωρὶς ἀνάμνησιν, δηλαδὴ χωρὶς παρελθόν.

Διὰ τοῦτο ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος παραπονεῖται, ἂν καὶ με ἀνυπόκριτον φιλαρέσκειαν, διὰ τὴν μνήμην του. Λησμονεῖ πράγματα, εἰς τὰ ὁποία εἶχεν ἀφιερῶσει χρόνον καὶ προσπάθειαν, κατὰ τρόπον, ὁ ὅποιος φαίνεται ὅτι ἀνησυχεῖ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ἀποδίδει τότε τὴν αἰτίαν εἰς τὴν κακὴν ποιότητα τῆς μνημονικῆς του ὕλης καὶ στηρίζεται ὀλόκληρος εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ παραπλεύρως τμήμα τῆς κρίσεως λειτουργεῖ παραδειγματικῶς. Ἡ καταγγελία τῆς μνήμης, μιᾶς ἰδιότητος, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν αἰσθάνεται ὑπαίτιος, εἶναι ἔμμεσος

ἔπαινος καὶ κάποτε δικαιολογία τῶν σφαλμάτων τῆς ἀντιλήψεως, ἐνὸς γνωρίσματος, διὰ τὸ ὅποιον ὄχι μόνον θέλει νὰ εὐθύνεται, ἀλλ' ἔχει λόγους νὰ εἶναι ὑπερήφανος. Ἡ ἀντίληψις μάλιστα, ἐφ' ὅσον δὲν βοηθεῖται ὑπὸ τῆς μνήμης, τὴν ἀναπληρῶνει, ὥστε, κατὰ τὴν κρίσιν του, ἐπιτελεῖ διπλὴν ἀποστολήν. Βεβαίως τοῦ εἶναι δύσκολον ν' ἀνακαλέσῃ μὲ τὴν ἀντιληπτικὴν του ἰκανότητα εἰς τὴν συνείδησιν, ὅ,τι κάποτε ἦτο παρόν, δυστυχῶς ὅμως ἠτύχησεν εἰς τὸ θέμα τῆς μνήμης. Ἀντιλαμβάνεται δηλαδὴ ὁ τεχνικὸς ἄνθρωπος τὴν μνήμην του ὡς μίαν ὕλικὴν παρακαταθήκην ἄλλοτε τῆς μιᾶς καὶ ἄλλοτε τῆς ἄλλης ἀξίας, κυρίως ὅμως κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παθαίνουν βλάβην. "Ὅτι ἡ μνήμη εἶναι ἡ συνάρτησις τῆς προσωπικότητος, ὁ ἐσωτερικὸς δεσμὸς τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν καὶ συνιστοῦν τὸν ἀνεπανάληπτον ἄνθρωπον, δὲν τὸ σκέπτεται ἢ τὸ θεωρεῖ ὡς ἀσύστατον θεωρίαν. Ἐὰν ἡ μνήμη ἔχῃ ὕλικὴν φύσιν, τότε ἐρμηνεύονται τὰ πάντα μὲ κάποιαν βεβαίως δυσἀρέσκειαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ θίγεται ἡ ἀτομικὴ ἀξιοπρέπεια. "Ὅτι κανεὶς δὲν λησμονεῖ τὸ πρόσωπόν του, ὅταν τὸ ἔχῃ ἀποκτήσει, εἶναι λοιπὸν διὰ τὸν τεχνικὸν ἄνθρωπον ἐντελῶς ἀπίθανος ὑπόθεσις.

Σήμερον μᾶς ἀπαχολοῦν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν ἢ ὅ,τι μᾶς ἐνδιαφέρει, παραχωρεῖ κατὰ τὸ πρόγραμμα τὴν θέσιν του εἰς ὅ,τι μόνον μᾶς ἀπασχολεῖ. Συμβαίνει λοιπὸν ἡ μνήμη νὰ συγκρατῇ πράγματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν ἐπενδύεται ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ τὰ παραχωρῇ εἰς τὴν λήθην, μόλις ἐμφανισθῇ ἡ ἐπομένη ὑποχρέωσις.

Τὰ τεχνικὰ πράγματα συγκρατοῦνται εἰς τὴν μνήμην καὶ ἐξαφανίζονται ἐκ τῆς μνήμης, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον. "Ὅ,τι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μνήμη ἔχει τὴν ἰκανότητα μετὰ τὴν ἐμφάνισίν του νὰ τὸ παραμερίζη, διὰ νὰ μὴ μᾶς πλημμυρίσῃ ὁ ὠκεανὸς τῶν ἀσημάντων. Τὸν χῶρον τῆς μνήμης πρὸς τὴν βάσιν τοῦ προσώπου διασχίζουν διὰ τοῦτο μόνον ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ στηριχθῇ ὁ ἔσω ἄνθρωπος. Τὰ πράγματα αὐτὰ δὲν ἔχουν λοιπὸν ἀπλῶς ἐξωτερικὴν ὄψιν, ἀλλ' εἶναι τὰ θεμέλια τοῦ προσώπου. "Ὅ,τι εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὀφείλει εἰς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοῦ ἀφαιρεθοῦν, χωρὶς νὰ συντριβῇ ἡ ἐσωτερικὴ του ζωὴ. Διὰ τοῦτο ἡ μνήμη ὄχι μόνον δὲν τὰ ἐξαφανίζει, ἀλλὰ τὰ προφυλάσσει ἐκ τῶν πληγμάτων τοῦ ἔξω κόσμου. Ἡ μνήμη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, εἶναι ἡ ἀσπίς τοῦ προσώπου, ὅ,τι τοῦ ἐπιτρέπει νὰ «ὑπερασπίσῃ» τὴν μοναδικότητά του, ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ του κειμήλια, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγγυᾶται ἡ αὐθεντικὴ του ἐμπειρία. Ἐὰν λοιπὸν δοκιμάζεται σήμερον ἡ προσωπικὴ ζωὴ, ἐὰν ἡ ἐμπειρία ἔγινε καταναλώσιμον προϊόν, οὕτως ὥστε νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν ἐκάστοτε μορφήν του, δὲν εὐθύνεται ἡ μνήμη, ἡ ὁποία μάχεται διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν μένουν ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, διότι κατὰ βάθος δὲν τοῦ ἀνήκουν. Ὁ ἄνθρωπος σήμερον χάνει τὴν μνήμην του, διότι ἔχει προηγηθῇ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐσωτερικῆς του οὐσίας.